

Hakemli Makale

**TÜRK CEZA MUHALEMESİ MEVZUATINDAKİ
BAZI HÜKÜMLERİN ÇELİŞME İLKESİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hakan KAŞKA*

Zeynep Büşra ŞENYİĞİT*

ÖZET

Muhakeme, iddia, savunma ve yargılamadan oluşan bir ortak faaliyettir. Buna göre muhakemede; 1- İddia makamı, bir tez ileri sürmektedir. 2- Savunma makamı, bu teze karşı bir antitez ileri sürmektedir. 3- Yargılama makamı, bu tezin ve antitezin sentezini yapmaktadır. Anlaşılabilirliği üzere hüküm, ceza muhakemesinde

* Öğr. Gör., Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Elemanı, kaska.hakan09@gmail.com.

* Arş. Gör., Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Elemanı, busradoğan4@gmail.com.

kolektif bir niteliğe sahiptir. Hükümün kolektif niteliğini ve tarafların fikirlerini birbirlerine karşı beyan etmesini sağlayan ise çelişme ilkesidir. Çalışmanın konusunu, ceza muhakemesinin temelini oluşturan bu ilke oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *İddia, savunma, yargılama, hüküm, çelişme*

**EVALUATION OF SOME PROVISIONS IN TERMS OF
PRINCIPLE OF CONFLICT WHICH ARE IN THE
LEGISLATION OF TURKISH CRIMINAL JUDGEMENT**

ABSTRACT

Judgement is joint activity that consisting of claim, defense and trial. Accordingly in the judgement; 1- Prosecution argues a thesis. 2- Respondent argues an antithesis to this thesis. 3- Trial court makes synthesis of this thesis and antithesis. As can be seen, sentence has a collective character in criminal judgement. That ensures the collective character of sentence and to declare of ideas of parties against each other, is the principle of conflict. This principle, which is base of the criminal judgement, constitutes the subject of this work.

Keywords: *Claim, defense, trial, sentence/provision, conflict*

GİRİŞ

Ceza muhakemesi hukuku, bir suçun işlendiği iddiası üzerine, bu suçun gerçekten işlenip işlenmediği, işlendiyse kim veya kimler tarafından işlendiği, kim veya kimler tarafından işlendiği tespit edilmişse bunlar hakkında ceza hukuku yaptırımlarının uygulanıp uygulanmayacağı, ceza hukuku yaptırımları uygulanacaksa hangisi veya hangilerinin uygulanacağına yönelik araştırmanın gerçekleştirildiği bir süreci ifade etmektedir.¹ Bu süreç, bir suçun işlendiği şüphesiyle başlamakta ve bu şüphenin yenilmesine kadar devam etmektedir.² Bu özellikler, konularını teşkil eden uyuşmazlıkların türleri farklı olsa dahi muhakeme hukukunun diğer disiplinlerinde de farklı görünümde bulunmaktadır.

Ceza muhakemesinin, muhakeme hukukunun diğer disiplinlerine nazaran en önemli özelliği ise ceza muhakemesi süreci sonunda, eğer mahkûmiyet kararı verilecekse; bu mahkûmiyet kararının içeriğinin ceza hukuku yaptırımları olmasıdır. Bunun

¹ ÖZTÜRK, Bahri/TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/SIRMA, Özge/SAYGILAR KIRIT, Yasemin F./ÖZAYDIN, Özdem/ALAN AKCAN, Esra/ERDEN, Efser, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Editör: Bahri Öztürk, 6. Baskı, Ankara 2013, s. 33; TOROSLU, Nevzat/FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2013, s. 2; TURHAN, Faruk, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006, s. 1; ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, 4. Baskı, Ankara 2013, s. 23; CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2012, s. 10.

² ÖZGENÇ, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 9. Bası, Ankara 2013, s. 36.

anlamı, ceza hukuku yaptırımlarının, bireyin özgürlüklerine en fazla müdahale eden, onu en fazla kısıtlayan yaptırımlar olması nedeniyle³ ceza muhakemesi sürecinin, birey açısından doğurabileceği sonuçların daha önemli ve ağır olabileceğidir.⁴ Bu nedendir ki ceza muhakemesi sürecinin nihai amacı, şekliyle gerçekle yetinilmemesi; fakat maddi gerçeğe ulaşılmasıdır.⁵

³ ALACAKAPTAN, Uğur, *İngiliz Ceza Hukukunda Suç ve Cezaların Kanuniliği Prensibi* (<http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/ugur-alacakaptan/ingiliz-ceza-hukukunda-suc-ve-cezaların-kanuniligi.pdf>, 03.01.2014), Ankara 1958, s. 8; İÇEL, Kayıhan/SOKULLU-AKINCI, Füsun/ÖZGENÇ, İzzet/SÖZÜER, Adem/MAHMUTOĞLU, Fatih S./ÜNVER, Yener, *İçel Yaptırım Teorisi*, 3. Kitap, 2. Bası, İstanbul 2002, s. 6; ARTUK, Mehmet Emin, “Ceza Kanununun Suç Siyaseti Bilimi Açısından Değerlendirilmesi”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: III, Sayı: 1 (2008)*, s. 6; ÖZGENÇ, s. 35, 105; MALKOÇ, İsmail/GÜLER, Mahmut, *(Uygulamada) Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler – I: (1-124 ncü Maddelerin Açıklamaları)*, Ankara 1996, s. 19; CAN, Osman, “Belirlilik İlkesine Anayasal Bakış” (http://www.erzincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2005_IX_5.pdf, 25.06.2014), *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: IX, Sayı: 1-2 (2005)*, s. 90. İfade edilmelidir ki bu gerçeğe, TCK Madde 2'nin gerekçesinde de işaret edilmiştir: “... Bireyin maddi ve manevi varlığı üzerinde derin etkiler doğuran suç ve cezaların, ...” Madde gerekçesi için bk. ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/YENİDÜNYA, A. Caner, *Gereğeli Ceza Kanunları*, 13. Baskı, Ankara 2012, s. 26.

⁴ ÜNVER, ceza hukuku yaptırımlarının bu özelliği nedeni ile ceza hukuku literatüründe, ceza normlarının yardımcılık niteliği olarak da adlandırılan *ultima ratio (son çare)* ilkesinin incelendiğini ifade etmektedir. Bk. ÜNVER, Yener, *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*, Ankara 2003, s. 692.

⁵ KUNTER, Nurullah, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Bası, İstanbul 1989, s. 27; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 7; ÜNVER, Yener/HAKERİ, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 2012, s. 8; CENTEL/ZAFER, s. 5. Maddi gerçek ile kast edilen, ceza muhakemesi sürecinin sonunda, sanığın suçu işlediğinin %100'lük bir kesinlik derecesinde sabit olmasıdır. Eğer mahkemenin, sanığın suçu işlediği hususunda %1'lik dahi bir şüphesi

Tabiidir ki maddi gerçeğe ulaşılması şeklindeki bir amaç, bu amaca ulaşmayı sağlayacak araçları gerekli kılmaktadır. Makalenin konusunu oluşturan çelişme ilkesi, bir yönüyle ceza muhakemesinin, maddi gerçeğe ulaşılması amacı için bir araç olduğu kadar, bir yönüyle de ceza muhakemesi sürecinin süjelerinden özellikle şüpheli veya sanık için bir güvence niteliği taşımaktadır.⁶ Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin, E: 2011/64, K: 2012/168 numaralı ve 01.11.2012 tarihli kararında, çelişme ilkesinin, ceza muhakemesinin, yüzlerce yıllık bir gelişimi sonucunda ortaya çıkan evrensel ilkelerinden biri olduğu ifade edilmiştir.⁷

Türk ceza muhakemesi mevzuatında, çelişme ilkesi ibaresini içeren herhangi bir hüküm bulunmamakla birlikte, kanunlarda, çelişme ilkesinin gerçekleşmesini sağlamaya yönelik hükümler bulunduğu söylenmesi mümkündür. Çelişme ilkesi, esas itibariyle doktrinindeki bazı yazarlar tarafından veya yargı içtihatları yoluyla

bulunuyorsa, bu takdirde, sanık hakkında verilmesi icap eden hüküm, *beraat kararı*dır. Bu durum, *in dubio pro reo* (*şüpheden sanık yararlanır*) ilkesi ile izah edilmektedir. Bk. ÜNVER/HAKERİ, s. 72-78; CENTEL/ZAFER, s. 673. Belirtilmelidir ki ilkenin Latince hâlinin taşıdığı anlam, daha mutlak niteliktedir; zira ilkenin Latince hâliyle karşılığı, *şüphe hâlinde, sanıktan yana* şeklindedir. Sanığın şüpheden sadece yararlandırılması ile şüphe hâlinde, sanıktan yana olunması arasındaki fark, açıktır.

⁶ KUNTER, s. 38, 39, No. 20.

⁷ AYM, 01.11.2012, E: 2011/64, K: 2012/168, "... Ceza yargılamasının yüzlerce yıllık bir gelişim sonucunda ortaya çıkan evrensel ilkeleri vardır. Çelişme ilkesi, doğrudan doğruyalık bunlardan birkaçıdır. ..."
(<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014).

tanımlanmıştır. Bu bağlamda yapılan bir tanıma göre çelişme, muhakemede, hüküm verme faaliyetine katılacakların düşüncelerini karşılıklı olarak bildirmelerinin sağlanmasıdır. Bu imkânı sağlayan çelişme ilkesi ile ceza muhakemesi sürecindeki bütün süjeler, birbirlerinin fikirlerini öğrenecekler, hüküm için hep birlikte düşüneceklerdir.⁸

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, 60366/00 başvuru numaralı ve 31.10.2006 tarihli, KAHRAMAN/Türkiye davasındaki kararında, çekişmelilik ilkesine⁹ uygun bir yargılanma hakkında

⁸ KUNTER, s. 39, No. 21; Aynı yönde tanımlamalar için bk. KEYMAN, Selâhattin, *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık* (<http://auhf.ankara.edu.tr/kitaplar/kamu-hukuku/ceza-muhakemesinde-savcilik-dr-selahattinkeyman/>, 06.10.2014), Ankara 1970, s. 26; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 21; CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı*, 3. Bası, İstanbul 2012, s. 40.

⁹ Kanaatimizce, kararın çeviri metnindeki çekişmelilik ilkesi kavramı, ilkenin manasını taşıma bakımından, doğru bir kullanım değildir. TDK Türkçe Sözlükte, çekişmek kelimesinin anlamlarından biri, “*üstün gelmek için karşılıklı çabalamak*” olarak belirtilmiştir. Hâlbuki ceza muhakemesinde, tarafların arasında bir üstünlük mücadelesi bulunmamakta; bilakis taraflar, kendi menfaatleri bunun aksini gerektirse dahi maddi gerçeğe ulaşma amacı etrafında bir araya gelmektedir. Bahis konusu bir araya geliş, sanığın susma hakkının bulunduğu kabul edildiğinde, iradi olmasa da *meccuridir*. Bu nedenle maddi gerçeğe ulaşma amacı için ilkenin, *çelişme ilkesi* şeklinde ifade edilmesi, *daha isabetlidir*. Aynı yönde bk. KUNTER, s. 39, No. 21; CENTEL/ZAFER'e göre de çelişme, iddia ve savunma makamlarının mücadelesini değil; yalnızca aralarındaki fikir alışverişini ifade etmektedir. CENTEL/ZAFER, *El Kitabı*, s. 40. Çekişmek kelimesinin anlamları için bk. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5469b88b4ee522.65178283, 17.11.2014. AİHM'nin, 37829/05 başvuru numaralı ve 30.09.2008 tarihli, YILMAZ/Türkiye

bahsedilebilmesi için bu hakkın, taraflar için diğer tarafın oluşturduğu görüşlerden veya sunduğu kanıtlardan haberdar olma ve bunlar hakkında tartışabilme olanağını içermesi gerektiğine işaret edilmiştir.¹⁰

Anayasa Mahkemesine, makaledeki değerlendirme konularından birini de oluşturan, Cumhuriyet savcılarının, asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda bulunmamasına yönelik düzenleme için itiraz yoluyla bulunulan başvurudaki Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesinin itiraz gerekçesinde de ilkedен, çelişmeli yargılama ilkesi olarak bahsedilmiştir. Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesi, çelişmeli yargılama ilkesini, şu şekilde tanımlamaktadır: “... Çelişmeli yargılama ilkesi, iddia makamının ve savunma makamının yargılama esnasında mahkemenin kararını oluşturmasını temin

kararında da çekişmelilik ilkesi ile çekişmeli yargılama kavramları kullanılmıştır (KAZANCI Mevzuat ve İçtihat Programı, 11.11.2014).

¹⁰ AİHM, 31.10.2006, Başvuru No: 60366/00, Başvurucu: Nazan KAHRAMAN (KAZANCI Mevzuat ve İçtihat Programı, 11.11.2014); AİHM, 30.09.2008, Başvuru Numarası: 37829/05, Başvurucu: Melek Sima YILMAZ, “... *Başvuran, ... Yüksek Disiplin Kurulu'nun devlet memurlarına ilişkin 657 sayılı Kanun'un 129/2 maddesinde düzenlenen hakları hakkında kendisini bilgilendirmediği için silahların eşitliği ilkesinin ve çekişmelilik ilkesinin çiğnendiğini iddia etmiştir. ... Danıştay başsavcısının yazılı raporunun bildirilmediği hakkındaki şikâyete ilişkin olarak AİHM, ... Danıştay başsavcısının görüşlerinin niteliği ve başvuranın buna yazılı olarak cevap verme imkânının olmayışı nedenleriyle çekişmeli yargı hakkına saygı gösterilmediği için AİHS'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar verildiğini anımsatmaktadır ...*” (KAZANCI Mevzuat ve İçtihat Programı, 11.11.2014). AİHM'nin, 28.08.2011 tarihli Brandstetter/ Avusturya kararında da çelişme ilkesi için aynı ifadeler kullanılmıştır. Aktaran: SENCER, Rasih Feridun, “Adil Yargılanma Hakkı” (<http://www.izmirbarosu.org.tr/sayfalar/albuemler/dergi.aspx>, 19.11.2014), *İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 78, Sayı: 2 (2013)*, s. 138.

zımında delil sunması, bu delilleri tartışması, mütalaa sunması, bunları tartışması, sunulan ve tartışılan deliller hususunda yorum yapılması imkânının taraflara tanınmasıdır. Çelişmeli yargılama ilkesi, iddia ve savunma makamlarının hüküm makamı karşısında birbirinin eşiti olması ile yakından ilgili olup, bu eşitliğe ilişkin dengenin bozulması durumu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince adil yargılamanın ihlali olarak görülebilmektedir. ...”¹¹

Çelişme ilkesinin, kanaatimizce, dar anlamda çelişme ilkesi ve geniş anlamda çelişme ilkesi şeklinde, ikiye ayrılarak tanımlanması mümkündür. Buna göre dar anlamda çelişme ilkesi, ceza muhakemesi sürecinde, iddia, savunma ve yargılama makamlarını teşkil edenlerin, diğer deyişle farklı tür faaliyetleri icra edenlerin, bir fikir alışverişi şeklinde, ceza uyumsuzluğuna veya ceza uyumsuzluğu ile ilgili diğer hususlara ilişkin fikirlerini, karşılıklı olarak beyan etmeleridir.¹² Geniş anlamda çelişme ilkesi ise ceza muhakemesi sürecinde, farklı tür faaliyetleri icra edenlerin yanı sıra, aynı tür faaliyeti icra edenlerin de bir fikir alışverişi şeklinde, ceza uyumsuzluğuna veya ceza uyumsuzluğu ile ilgili diğer hususlara ilişkin fikirlerini, karşılıklı olarak beyan etmeleridir. Anlaşılabileceği üzere, geniş anlamda çelişme ilkesi, daha ziyade yargılama faaliyetinde ve heyet hâlinde çalışan mahkemelerde

¹¹ AYM, 19.01.2012, E: 2011/43, K: 2012/10 (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014).

¹² KEYMAN, s. 26; CENTEL/ZAFER, *El Kitabı*, s. 40.

ki Türk ceza yargısı bağlamında düşünülecek olursa, ağır ceza mahkemelerinde söz konusu olabilecektir. Hakikaten 5235 numaralı Kanun¹³ Madde 9/3'e göre ağır ceza mahkemelerinde, bir başkan ile yeteri kadar üye bulunmakta ve bu mahkemeler, bir başkan ve iki üye ile toplanmaktadır. Bu durumda, ağır ceza mahkemelerinde, yargılama makamının hükmü için başkanın ve diğer iki üyenin de fikirlerini karşılıklı olarak beyan etmeleri gerekmektedir.¹⁴

İfade edilmelidir ki muhakeme kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde, çelişme ilkesinin, muhakemenin doğal yapısında bulunduğu da müşahede edilmektedir. Nitekim hükm kökünden masdar olan muhakeme kelimesi, Arapça müfâ'ale babında olup,¹⁵ Kâmûs-ı Türkî'de ikinci anlamı, "... 2. tarafeyni dinleyip hükmetme, fasl-ı dava için tarafeynin ifâdelerini ve şâhit ve delillerini istimâ ile hükmetme ..." şeklinde belirtilmiştir.¹⁶ Buna göre muhakeme, tarafların varlığını gerekli kılmaktadır. Taraflar, kendilerine ait olan hükümleri ileri sürerek, bunların tartışılmasını sağlamakta, nihai karar olan yargılama makamının hükmü ise bu nedenle kolektif verilmiş

¹³ 5235 numaralı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun.

¹⁴ Aynı anlama gelebilecek açıklamalar için bk. KUNTER, s. 40, No. 22.

¹⁵ KUNTER'in belirttiğine göre "*Arapçada müfâ'ale babında olan masdarlar daima iştirak ve karşılıklılık ifade ederler. Muhabere, mudarebe, mübahese, munakaşa, mücadele gibi.*" KUNTER, s. 40, dipnot 17.

¹⁶ Muhakeme kelimesinin mezkûr özellikleri ile anlamı için bk. GÜNDOĞDU, Raşit/ADIGÜZEL, Niyazi/ÖNAL, Ebul Faruk, *Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle) Şemseddin Sami*, İstanbul 2011, s. 997.

olmaktadır.¹⁷ Böylece çelişme ilkesinin, ceza muhakemesinin nevi şahsına münhasır özelliklerinden kaynaklandığı, şüpheli ve sanık için hatta ceza muhakemesinin bütün tarafları için önemli olduğu da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Çelişme ilkesi, ceza muhakemesinin, bir suçun işlendiği şüphesiyle başlayan ve bu şüphenin yenilmesine kadar devam eden bütün aşamalarında, teknik ifadeyle hem soruşturma¹⁸ hem kovuşturma¹⁹ evresi için geçerlidir.²⁰ Bu durumda, çelişme ilkesinin, bir suçun işlenip işlenmediği hususundaki maddi gerçeğe ulaşılması için gerekli olduğu kadar, iddia, savunma ve yargılama makamının, ceza muhakemesinin her iki evresinde de birlikte alacakları her karar için gerekli olduğu söylenmelidir. İddia, savunma ve yargılama makamının fikirlerini, birlikte alacakları her karar için karşılıklı olarak beyan etmeleriyle kararın kolektif olarak, diğer deyişle el birliğiyle verilmesi sağlanmış olacaktır. Kararların ve son karar şeklinde de

¹⁷ KEYMAN, s. 27; KUNTER, s. 40; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 20.

¹⁸ CMK Madde 2/1-e – “... e) Soruşturma: Kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreyi, ... İfade eder.”

¹⁹ CMK Madde 2/1-f – “f) Kovuşturma: İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi, ... İfade eder.”

²⁰ CENTEL/ZAFER, *El Kitabı*, s. 40 (Yazarlar, çelişme ilkesini, iddia, savunma ve yargılama makamlarının yaptıkları işlemlerden, birbirlerinin haberdar olması şeklinde değerlendirmektedirler. Buna göre soruşturma evresinde, bazı sınırlamalarla olsa dahi yapılan işlemlerden şüphelinin haberdar edilmesi gerekir. Bu durumda, çelişme ilkesinin, kovuşturma evresinin, duruşma hazırlığı devresinde başlayacağı ifade edilmektedir.).

adlandırılan hükmün el birliğiyle verilmesi ise takdir edilebileceği üzere, şüpheli veya sanık açısından önemli bir güvence niteliğini haizdir.²¹

Makalede, Türk ceza muhakemesi mevzuatındaki bazı hükümlerin, çelişme ilkesi açısından değerlendirilmesi yapılacaktır. Şüpheli veya sanık için keza ceza muhakemesinin bütün tarafları için kısaca maddi gerçeğe ulaşılması amacı için önemli bir fonksiyonu olan çelişme ilkesinin, mutlak surette sağlanmasına yönelik olarak, bu hükümlerde yapılması gerektiğini düşündüğümüz düzenlemeler de sonuç bölümünde belirtilecektir.

²¹ KEYMAN, s. 25; KUNTER, s. 39.

**1.1.ASLİYE CEZA MAHKEMELERİNDEKİ
DURUŞMALARDA CUMHURİYET SAVCISININ
BULUNMAMASINA YÖNELİK DÜZENLEMELERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

6545 numaralı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 48 inci maddesi ile sulh ceza hâkimlikleri kurulmadan önce, Türk ceza yargısında görev yapan mahkemelerden biri de 5235 numaralı Kanun Madde 8'e göre sulh ceza mahkemeleriydi. Sulh ceza mahkemelerinin, asliye ceza ve ağır ceza mahkemelerine nazaran bir özelliği, CMK Madde 188/2'deki hükme binaen, bu mahkemelerdeki duruşmalarda Cumhuriyet savcısının bulunmamasıydı.

Sulh ceza mahkemelerinin – o dönem için – görev alanları ve verebilecekleri mahkûmiyet hükümlerinin ağırlığı nazara itibara alındığında, mezkûr düzenlemenin makul görülebilmesi ve bir ölçüde kabul edilebilmesi mümkün olduğu hâlde, kanun koyucu, 6217 numaralı Yargı Hizmetlerinin Hızlandırılması Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Madde 26 ile 5320 numaralı Kanun'a²² bir geçici madde eklenmesini kabul etmiş ve bu

²² Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun.

maddede 1.1.2014 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda da Cumhuriyet savcısının bulunmayacağı hükmü yer almıştır.

Belirtilmelidir ki kovuşturma evresinin duruşma devresine hâkim olan sözlülük ilkesi ve CMK'nın duruşmada doğrudan soru yöneltebilmeye, delillerin tartışılmasına ve duruşmanın tartışmalı yapılmasına ilişkin hükümleri, çelişme ilkesinin tam manasıyla gerçekleşebilmesi sağlayacak özelliklerdir. Buna karşılık, bu özelliklerin âdeta zımnen ilgası anlamına gelecek şekilde, duruşmanın önemli bir aktörü olan Cumhuriyet savcısının buradan çıkarılması, hem çelişme ilkesini hem Kanun'un ruhunu zedeler niteliktedir. Ayrıca ceza yargısının asıl mahkemesi olan asliye ceza mahkemelerine ilişkin bu düzenleme, bu mahkemelerin verebilecekleri mahkûmiyet hükümlerinin ağırlığı nazara itibara alındığında, sanık aleyhine sonuç doğurucu niteliktedir ve dolayısıyla isabetli değildir.²³ Bu bağlamda, sulh ceza hâkimliklerinin

²³ TANER, Tahir, *Ceza Muhakemeleri Usulü*, 2. Bası, İstanbul 1950, s. 43; KEYMAN, s. 142, 143 (Yazara göre Cumhuriyet savcısının duruşmada bulunmaması, ceza muhakemesi süreci sonunda verilen hükmün kolektif oluşunu ortadan kaldırdığı gibi çelişme ilkesini de uygulanamaz hâle getirmektedir. Bk. KEYMAN, s. 143.); YURTCAN, konuya ilişkin olarak, "21 inci yüzyılda hâlâ savcısız duruşma yapılmasını anlamak mümkün değildir." ifadesini kullanmaktadır. Bk. YURTCAN, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, b. 14, E-kitap, 2012, s. 304; ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 5, 6; Nitekim TOROSLU/FEYZİOĞLU, 6217 numaralı Kanunla getirilen değişikliklerle, Cumhuriyet savcısının, çelişme ilkesinin gerçekleştirilebilmesini sağlamadaki etkinliğinin azaltıldığını ifade etmektedir. Bk. TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 21, dipnot 1, s. 44, dipnot 1; ÜNVER/HAKERİ, s.

kurulmasına binaen, sulh ceza mahkemelerinin yargılamaya ilişkin görevlerinin devredilmesiyle asliye ceza mahkemelerinin görev alanının daha da genişlediğine de dikkat edilmelidir.²⁴

Anayasa Mahkemesi ise 5320 numaralı Kanun'a, 6217 numaralı Kanun Madde 26 ile eklenen Geçici Madde 3 için itiraz yoluyla yapılan başvuru sonucunda verdiği kararında, Cumhuriyet savcısının iddia görevinin, âdeta onun yalnızca iddianame düzenlemesine münhasır olduğunu belirten ifadelere yer vermiştir. Anayasa Mahkemesi, iddia faaliyetinin, iddia makamının yalnızca duruşmalara katılması suretiyle gerçekleştirilemeyeceği düşüncesinden hareket ederek,²⁵ duruşmanın, çelişme ilkesi açısından en elverişli yer olduğunu gözden kaçırmıştır.

145. Aynı eleştirilerin, çocuk mahkemelerinde yapılan duruşmalarda, Cumhuriyet savcısının bulunmayacağına ilişkin, 5395 numaralı ÇKK Madde 25/1 hükmüne yöneltmesi de mümkündür. Bk. ÜNVER/HAKERİ, s. 147.

²⁴ 5320 numaralı Kanun Geçici Madde 6/3 – “(3) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte, sulh ceza mahkemelerinde görülmekte olan dava dosyaları bir ay içinde yetkili asliye ceza mahkemelerine devredilir.”

²⁵ “... Günümüzde iddia, kolektif hüküm verme faaliyetinin ve bunun sonucunda maddi gerçeğe ulaşmanın vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmektedir. İddia makamı bu görevini yalnızca duruşmalara katılarak yerine getirmez. Bununla birlikte maddi gerçeğin araştırılmasını amaç edinen bir soruşturma yapılması, böyle bir soruşturmadan elde edilen, sanığın lehindeki ve aleyhindeki bütünlük delillerin hâkim veya mahkemeye sunulması, bu delillerin tartışılmasının sağlanması, kararlara karşı yasa yollarına gidilmesi suretiyle de iddia makamı fonksiyonunu yerine getirir. ...” AYM, 19.01.2012, E: 2011/43, K: 2012/10 (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014).

Anayasa Mahkemesi, aynı karardaki “... Diğer taraftan, ceza muhakemesinde mahkeme, dava açıldıktan sonra pasif konumda olmayıp, hüküm vermek için yeterli kanaate ulaşıncaya kadar maddi gerçeği araştırmaya devam etmek zorundadır. Resen araştırma ilkesi uyarınca mahkemeler, Cumhuriyet savcısının ortaya koyduğu delillerle bağlı olmadıkları gibi, savcı olmasa bile kendiliklerinden, hüküm için gerekli tüm araştırmaları yapmak ve tarafların haklarını korumak zorundadırlar. ...” ifadeleriyle de delillerin elde edilmesi ile delillerin duruşma ortamında çelişme ilkesinin gerektirdiği şekilde tartışılması hususlarını, doğru olmayan bir şekilde değerlendirmiştir.²⁶

Kanun koyucunun bu tür düzenlemelerdeki amacı olarak, yargı hizmetlerinin hızlandırılması veya sair pratik gerekçeler gösterilmiştir.²⁷ Uygulamada Cumhuriyet savcılarının, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi ceza muhakemesinin hızlı ve aynı zamanda etkili bir şekilde yürütülebilmesi için kullanılacak vasıtalara başvurmadıkları hâlde, muhakemenin hızlandırılmasının, Cumhuriyet savcısının duruşmadan çıkarılmasına bağlanması, doğru

²⁶ <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014.

²⁷ Nitekim Anayasa Mahkemesinin, E: 2011/43, K: 2012/10 numaralı ve 19.01.2012 tarihli kararında da aynı ifadelere yer verilmiştir. “... *Yasama belgelerinden itiraz konusu kuralın, adaletin hızlandırılmak, makul süre içerisinde yargılamaları sonuçlandırmak, Cumhuriyet savcılarının soruşturmaları daha etkin ve süratli bir şekilde yürütebilmelerine imkân sağlamak amacıyla getirildiği anlaşılmaktadır.* ...” (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014).

değildir.²⁸ Bu yöndeki düzenlemeler, ceza muhakemesinin nevi şahsına münhasır niteliğinden kaynaklanan bir ilke olarak çelişme ilkesini ve kovuşturma evresinin duruşma devresine ilişkin düzenlemeleri ortadan kaldırmaktadır.²⁹

²⁸ ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 5. Nitekim Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Madde 13'ün gerekçesinde, şu ifadeler yer almaktadır: “*Maddeyle, Cumhuriyet savcılarının soruşturma işlemlerini daha etkin ve süratli bir şekilde yerine getirebilmelerini temin etmek amacıyla asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalara, 1/9/2019 tarihine kadar katılmamaları hükme bağlanmaktadır. Ayrıca, katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşünün alınmaması ve Cumhuriyet savcısının asliye ceza mahkemesince verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı kanun yoluna başvurabilmesi öngörülmektedir. // 6545 sayılı Kanunla, sulh ceza mahkemelerinin kapatılarak yargılama işlemlerinin asliye ceza mahkemeleri tarafından yürütüleceğine ilişkin hüküm sonrasında artan asliye ceza mahkemesi sayısının Cumhuriyet savcısı ihtiyacını artırması nedeniyle böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Öte yandan, bölge adliye mahkemelerinin yakın zamanda faaliyete geçirilmesi planladığından, ortaya çıkacak Cumhuriyet savcısı ihtiyacının karşılanması da amaçlanmaktadır.*” Bk. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-2380.pdf>, 06.10.2014.

²⁹ Aynı anlama gelebilecek şekilde bk. YURTCAN, s. 304. Anayasa Mahkemesi ise asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda, Cumhuriyet savcısının bulunmamasına yönelik düzenlemeye karşı itiraz yolu ile yapılan başvuruda, aksi yönde kanaat ifade etmiştir. “... *Bu durumda 1.1.2014 tarihine kadar asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısının bulunmamasını ve katılma hususunda görüşünün alınmamasını öngören itiraz konusu kuralın, savunma hakkını kısıtlamadığı ve verilen hükümler ile tutuklamaya ve salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesine olanak sağladığı da gözetildiğinde, Anayasa'nın 2., 36. ve 141. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır. İptal isteminin reddi gerekir. ...*”, AYM, 19.01.2012, E: 2011/43, K: 2012/10 (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014).

1.2.TUTUĞUN SALIVERİLME TALEBİNİN İNCELENMESİ USULÜNDE DURUŞMA YAPILMAKSIZIN KARAR VERİLEBİLMESİNİN KABULÜNE YÖNELİK DÜZENLEMELER

CMK'nın 100 üncü maddesi ile 109 uncu maddesi arasında, ceza muhakemesindeki bir koruma tedbiri olan tutuklamaya ilişkin hükümler yer almaktadır. Tutuklama, şüphelinin veya sanığın özgürlüğünün, kesin hükümden önce, hâkim kararıyla ve geçici olarak sınırlanması sonucunu doğuran bir koruma tedbiridir.³⁰ Tabiidir ki doğrudan şahsi hürriyeti kısıtlamaya yönelik olması nedeniyle tutuklama, ceza muhakemesi hukukundaki koruma tedbirleri arasında,

³⁰ KUNTER, s. 665, No. 363; YURTCAN, s. 220; YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, İstanbul 2014, s. 418; ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 465; ŞAHİN, s. 239; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 218; TURHAN, s. 219, 220; CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 329; CENTEL, Nur, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım" (http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCIteDergisi/2011C.17S.1-2/48-942011_C.17-S1-2_.pdf, 09.04.2014), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1-2 (2011), s. 49; ÖZBEK, Veli Özer/KANBUR, M. Nihat/DOĞAN, Koray/BACAKSIZ, Pınar/TEPE, İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2011, s. 275; KOCA, Mahmut, "Tutuklamada Oranlık İlkesi Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının "Adli Kontrol" Tedbirinin Değerlendirilmesi" (<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz5-2/PDF/koca4.pdf>, 24.03.2014), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2 (2003), s. 109; PAMUK, Gülfem, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklunun Salıverilme Talebinin İncelenme Usulü" (http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCIteDergisi/2011C.17S.1-2/265-2812011_C.17-S1-2_.pdf, 09.04.2014), *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1-2 (2011), s. 266.

birey açısından en ağır koruma tedbiri³¹ vasfını haizdir.³² Hem bu nedenle hem koruma tedbirlerinin ortak özelliklerinden olan geçiciliğin,³³ tutuklama için de geçerli olması nedeniyle kanun koyucu, tutuklamanın, buna ilişkin karar verildikten sonra gözden geçirilebileceğine veya gözden geçirilmesi gerektiğine ve sona erdirilebileceğine ilişkin hükümler vazetmiştir.³⁴ Buna göre soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı veya şüpheli ile müdafii, şüphelinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılması talebinde bulunabileceği gibi soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında, şüpheli veya sanık salıverilmesini isteyebilecektir.

Adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmaya veya adli kontrol altına alınmaksızın serbest bırakılmaya yönelik taleplerin

³¹ Tutuklamanın, ceza muhakemesi hukukundaki koruma tedbirleri arasında, *birey açısından en ağır koruma tedbiri* vasfını haiz olması ile kast edilen; tutuklamanın, bireylerin özgürlüklerine en çok müdahale eden, onları daha çok kısıtlayan koruma tedbiri olmasıdır.

³² YENİSEY/NUHOĞLU, s. 430; ŞAHİN, s. 239; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 218; TURHAN, s. 220; KOCA, s. 111; FEYZİOĞLU, Metin/OKUYUCU ERGÜN, Güneş, “Türk Hukukunda Tutuklulukta Azami Süre” (<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2010-59-01/AUHF-2010-59-01-feyzioglu-okuyucu-ergun.pdf>, 08.04.2014), *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 59, Sayı: 1 (2010), s. 36.

³³ Koruma tedbirlerinin ortak özellikleri ve bu özelliklerden biri olan geçicilik için bk. KUNTER, s. 658, 659, No. 360; YURTCAN, s. 217; YENİSEY/NUHOĞLU, s. 383; ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 446-449; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 217, 218; TURHAN, s. 198-200; ŞAHİN, s. 220-223; CENTEL/ ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 305; ÜNVER/HAKERİ, s. 348, 349; ÖZBEK VE DİĞERLERİ, s. 252.

³⁴ YENİSEY/NUHOĞLU, s. 439; ŞAHİN, s. 249; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 225; ÜNVER/HAKERİ, s. 408.

incelenme usulünü gösteren hüküm, CMK Madde 105'te yer almaktadır. CMK Madde 105'in ilk hâli, "Salıverilme istemi üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafii dinlendikten sonra, istemin kabulüne, reddine veya 109 uncu Maddeye göre, adlî kontrol uygulanmasına karar verilebilir. Bu kararlara itiraz edilebilir." şeklinde olmakla birlikte, 25.05.2005 tarihli ve 5353 numaralı Kanun³⁵ Madde 13 ile "103 ve 104 üncü Maddeler uyarınca yapılan istem üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafii görüşü alındıktan sonra, üç gün içinde istemin kabulüne, reddine veya adlî kontrol uygulanmasına karar verilir. Bu kararlara itiraz edebilir." olarak değiştirilmiştir.

11.04.2013 tarihli ve 6459 numaralı Kanun³⁶ Madde 15 ile bu iki cümle arasına, "Duruşma dışında bu karar verilirken Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafii görüşü alınmaz." ifadesini içeren, bir cümle eklenmiştir. Ek cümle ile birlikte, adli kontrol altına alınarak veya adli kontrol altına alınmaksızın salıverilmeye yönelik taleplerin, artık duruşma dışında, diğer deyişle dosya üzerinden incelenmesi imkânı bulunduğu gibi dosya üzerinden yapılan incelemelerde, Cumhuriyet savcısının, şüphelinin, sanığın veya bunların müdafii görüşleri alınmayacaktır. Mezkûr düzenlemenin,

³⁵ 5353 numaralı Ceza Muhakemesi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

³⁶ 6459 numaralı İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü Bağlamında Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

çelişme ilkesini zedeleyip zedelediği; bu bağlamda, tutuk olan şüphelinin veya sanığın haklarını olumsuz yönde etkileyip etkilemediği hususu, önemli bir mesele teşkil etmektedir.

Meseleye ilişkin olarak AİHM içtihatlarına bakıldığında, belirtilmelidir ki AİHM, AİHS'ye taraf devletlere, salıverilmeye ilişkin taleplerin mutlaka duruşmalı yapılması şeklinde bir yükümlülük getirmemekle birlikte, eğer duruşma yapılıyor ve daha da önemlisi, duruşmada savcının görüşleri alınıyorsa, bu takdirde, silahların eşitliği ilkesine göre şüphelinin, sanığın veya bunların müdafininin de dinlenilmesini istemektedir.³⁷ 6459 numaralı Kanunun Tasarısında, CMK Madde 105'e eklenen cümlelerin gerekçe kısmında da AİHM'nin içtihatlarına uygun olarak "Mevcut uygulamaya göre, soruşturma ve kovuşturma aşamasında yapılan tahliye taleplerinde, Cumhuriyet savcısının mütalaasının alınmasına karşın, bu mütalaa sanık, şüpheli veya müdafiiye tebliğ edilmemektedir. Ancak bu uygulama silahların eşitliği ve çekişmeli yargı ilkelerine aykırı kabul edilmektedir. ..." ifadeleri yer almaktadır.³⁸

³⁷ PAMUK, s. 278.

³⁸ Aynı şekilde, CMK Madde 108/1'e, 6459 numaralı Kanun Madde 16 ile eklenen ibarenin gerekçesinde de AİHM içtihatlarına uygun ifadeler yer verilmiştir. CMK Madde 108'in ilk hâli, "(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklu hâlinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuz günlük süreler itibarıyla tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100 üncü Madde hükümleri göz önünde bulundurularak karar

AİHM'nin, duruşmayı, silahların eşitliği ilkesi ve dolayısıyla çelişme ilkesi için bir güvence olarak gördüğüne işaret ettiği kararları da bulunmaktadır. Örneğin DOĞAN/Türkiye davasında, "... AİHM, iç hukuktaki belirgin aksamalara ve Hükümet'in aksi yöndeki iddialarına rağmen mevcut davada başvuranın en az bir kere devam etmekte olan tutukluluğuna itiraz ettiğini kaydetmektedir. Ancak itirazı, duruşma gibi söz konusu özgürlükten mahrum bırakma türüne uygun garantileri sağlamayan koşullar altında İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. ..." ifadeleri kullanılmıştır.³⁹ Keza YİĞİTDOĞAN/Türkiye davasında, "... Tutukluluk hâline karşı yapılan adli bir merciin bilhassa çekişmeli yargı sürecinde taraflar arasındaki "silahların eşitliği" ilkesini de gözeten bir duruşmanın

verilir." 6459 numaralı Kanun Madde 16 ile CMK Madde 108/1'e, *şüpheli veya müdafii dinlenilmek suretiyle* ibaresi eklenmiştir. 6459 numaralı Kanunun Tasarısında, ek ibarenin ilgili olduğu hükmün gerekçesi, şu şekildedir: "*Soruşturma evresinde şüphelinin tutukluluk hâlinin devam edip etmeyeceği hususunun dosya üzerinden incelenmesi AİHM tarafından AİHS'ye aykırı olarak değerlendirilmektedir. // AİHM'e göre, AİHS'nin 5 inci maddesinin dördüncü fıkrasının gereklilikleri çerçevesinde ilgili şahsın bizzat kendisi veya gerektiğinde müdafisi aracılığıyla dinlenme imkânının olması gerekmektedir. Yapılan düzenlemeyle, soruşturma aşamasında şüpheli veya müdafinin dinlenilmesi suretiyle inceleme yapılarak, silahların eşitliği ilkesinin gereği yerine getirilmiş olacaktır.*" Madde gerekçeleri için bk. <http://www.sayilikanun.com/6459-sayili-insan-haklari-ve-ifade-ozgurlugu-baglaminda-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanunun-gerekcesi/>, 17.11.2014.

³⁹ AİHM, 27.05.2010, Başvuru Numarası: 29361/07, Başvurucu: Şahap DOĞAN (UYAP Mevzuat ve İçtihat Programı, 18.11.2014).

Türk Ceza Muhakemesi Mevzuatındaki Bazı Hükümlerin Çelişme İlkesi
Açısından Değerlendirilmesi

gerçekleşmesini sağlayacak hukuki güvenceleri sağlaması gerekmektedir. ...” ifadeleri yer almaktadır.⁴⁰

⁴⁰ AİHM, 16.03.2010, Başvuru Numarası: 20827/08, Başvurucu: Yüksel YİĞİTDOĞAN; AİHM, 23.02.2010, Başvuru Numarası: 13176/05, Başvurucu: Erkan İNAN, “... Mevcut davada AİHM, tutukluluk kararına karşı yapılan itirazın incelenmesi sırasında, Ağır Ceza Mahkemesi'nin başvurunu dinlemediğini gözlemlemiştir. Ağır Ceza Mahkemesi duruşma gerçekleştirmemiştir. Diğer bir deyişle, dava çekişmeli olmamıştır ve iddia makamı ile sanık arasında “silahların eşitliği” temin edilmemiştir. ...”; AİHM, 31.01.2008, Başvuru Numarası: 38851/02, Başvurucu: Abdulkadir AKTAŞ, “... İzleyen nedenlerden ötürü teoride de durum farklı değildir. Nöbetçi hakimın başvuranın emniyet müdürlüğüne teslim edilmesine izin veren kararına, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 298. maddesi uyarınca itiraz edilebilirdi. İlgili de zaten bu yolu izlemiştir. Ancak sözkonusu başvuru, 18 Ekim 2002 tarihinde, adli niteliği haiz olmayan ve özgürlükten yoksun bırakma işlemine uygun güvenceler sunmayan bir usul işleminin sonunda reddedilmiştir (Toth-Avusturya, 12 Aralık 1991 tarihli karar). // Mevcut davada 2 No'lu Devlet Güvenlik Mahkemesi, ilgiliyi ya da avukatını dinlemeksizin dosya üzerinden kararını vermiştir (Megyeri-Almanya, 12 Mayıs 1992 tarihli karar). Bu durumda başvurusunun kabul edilebilirliğine ilişkin Savcının görüşünün başvurana tebliğ edilmediği göz önünde bulundurulursa söz konusu mahkeme, ne çekişmeli yargı ilkesine (Hussain-Birleşik Krallık, 21 Şubat 1996) ne de silahların eşitliği ilkesine (Wloch-Polonya, Başvuru No: 27785/95) bağlıdır. ...”; AİHM, 20.05.2010, Başvuru Numarası: 20259/06, Başvurucu: Delil AYTİMUR, “... Tutukluluk hâline karşı yapılan itirazı değerlendiren adli bir merciin bilhassa çekişmeli yargı sürecinde taraflar arasındaki <<silahların eşitliği>> ilkesini de gözeten bir duruşmanın gerçekleşmesini sağlayacak hukuki güvenceleri sağlaması gerekmektedir ... // AİHM, daha önce de benzer başvurularda incelediği üzere sözü edilen başvuru yolunun bir yanda etkisiz ve uygulamada başarı ile sonuçlanabilecek bir başvuru şansını garanti etmemesi ..., öte yanda adli bir merci nezdinde sağlamış olduğu güvenceler arasında özellikle vicahilik ve silahların eşitliği ilkelerine riayet edilmemesi nedeniyle etkili bir başvuru olarak addedilemeyeceğini ifade etmektedir ... // AİHM bunun yanı sıra yeni CMK'nın 271. maddesinin teoride bir hükümlünün temsilcisine veya sanık avukatına itiraz hakkının incelendiği sırada adli bir merci tarafından dinlenme olanağını tanıdığını not etmektedir. Bununla birlikte, olası muhtemel bir duruşma talebi ise sanıklar ve/veya temsilcileri tarafından dile getirilse dahi hukuki yetkilinin inisiyatifine bırakılmaktadır. Mevcut başvuruda, başvuranın serbest bırakılma talebinin dosya üzerinden incelendiğini hatırlatan

AİHM'nin yerleşik içtihatları ve 6459 numaralı Kanunun Tasarısında, ilgili hükmün gerekçesinin başlangıcı kısmen bu yönde olmakla birlikte, Tasarıdaki ilgili hükmün gerekçesinin devamında, maddede yapılan değişikliklerle, salıverilmeye ilişkin taleplerin duruşma dışında yapılması durumunda, Cumhuriyet savcısının, şüphelinin, sanığın veya bunların müdafinin görüşlerinin alınmamasının öngörüldüğü belirtilerek, esasen gerekçenin başlangıcıyla bir çelişkiye düşülmüştür. Keza aynı çelişki, tutuğun, tutukluk hâlinin incelenmesi usulünü düzenleyen CMK Madde 108'e, 6459 numaralı Kanun Madde 16 ile eklenen ibarede, soruşturma evresinde, şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük süreler itibariyle tutukluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından karar verileceği zaman, şüphelinin veya onun müdafinin dinlenilmesi öngörülmüşken, salıverilmeye ilişkin taleplerin incelenmesinde dinlenilmeyebileceğinin öngörülmesi arasında da mevcuttur.

İfade edilmelidir ki çelişme ilkesinin, tam manasıyla gerçekleşebileceği yerlerden biri de duruşmadır. Kovuşturma

AİHM, görevinin bu davaya özgü koşulları incelemekle sınırlı olduğunu ve daha önceki başvurularda varmış olduğu sonuçların dışına çıkılmasını gerektirecek herhangi bir gerekçenin yer almadığını ifade ederek başvuranın tutukluluk hâlinin yasallığına ilişkin yaptığı itiraz sürecinde AİHS'nin 5/4 maddesi gereğince hakkaniyete uygun yargılamanın gereğinin yerine getirilmediği sonucuna varmaktadır. ..."; Ayrıca bk. AİHM, 20.05.2010, Başvuru Numarası: 28551/06, Başvurucu: Erhan DİNÇ (UYAP Mevzuat ve İctihat Programı, 18.11.2014).

evresinin, duruşma hazırlığı ve hüküm ile birlikte bir devresini oluşturan duruşmanın,⁴¹ sözlülük ilkesi şeklindeki özelliği,⁴² buna imkân verecek mahiyettedir. Yukarıda da zikredildiği gibi CMK'nın, duruşmada karşılıklı ifadelerin alınmasına ve tarafların birbirlerine soru yöneltebilmesine ilişkin hükümleri de kovuşturma evresinin duruşma devresinde, çelişme ilkesinin gerçekleşmesini sağlamaktadır.⁴³

Kanaatimizce, duruşmanın çelişme ilkesini gerçekleştirmeye elverişli yapısı dolayısıyla CMK Madde 105'te, salıverilmeye ilişkin istemler üzerine kararların, duruşmada verilmesi kabul edilmelidir.⁴⁴ Mamafih kanun koyucunun aksi kanaatte olması hâlinde, en azından, duruşma dışında karar verilirken, Cumhuriyet savcısının, şüphelinin, sanığın veya müdafinin görüşü alınmalıdır. Bu kişilerin görüşlerinin

⁴¹ YENİSEY/NUHOĞLU, s. 590; ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 607; TURHAN, s. 344; ŞAHİN, Cumhuriyet, *Ceza Muhakemesi Hukuku -II-*, Ankara 2012, s. 76; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 280; CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 609; ÜNVER/HAKERİ, s. 587; ÖZBEK VE DİĞERLERİ, s. 557.

⁴² Kovuşturma evresinin duruşma devresine hâkim ilkelerden biri olan sözlülük ilkesi için bk. YENİSEY/NUHOĞLU, s. 591; ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 609; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 285, 286; TURHAN, s. 353, 354; ŞAHİN, *-II-*, s. 88, 89; CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 625; ÜNVER/HAKERİ, s. 600, 601; ÖZBEK VE DİĞERLERİ, s. 561.

⁴³ ŞAHİN, *-I-*, s. 88.

⁴⁴ Mamafih KUNTER'e göre çelişmeli olmak, her zaman vicahi olmayı da gerektirmemektedir; bu nedenle çelişme ile yüze karşılık birbirinden farklı hususlardır. Bk. KUNTER, s. 39, 40, dipnot 15a. Yazara iştirak edilmesi mümkün olmakla birlikte, *çelişme ilkesinin, en iyi bir şekilde duruşmada gerçekleşebileceği de duruşmanın nevi şahsına münhasır özellikleri nedeniyle açıktır.*

alınması çelişme ilkesi açısından gerekli olduğu kadar, şüphelinin veya sanığın savunma hakkını etkili bir şekilde kullanabilmesi açısından da gereklidir. Başka bir ifadeyle aksi düzenleme, yani hükmün şu anki düzenleniş şekli, çelişme ilkesinin ihlali olduğu kadar, AİHM'nin yerleşik içtihatlarının ve CMK Madde 33⁴⁵ hükmünün, keza savunma hakkının (etkin bir şekilde kullanımının) da ihlalidir.⁴⁶

⁴⁵ CMK Madde 33 – “(1) ... duruşma dışındaki kararlar, Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü görüşü alındıktan sonra verilir.”

⁴⁶ YENİSEY/NUHOĞLU'na göre duruşmanın kaldırılmış olması, yerinde olmamakla birlikte, burada sanığın serbest bırakılmasını sağlayan bir karar söz konusudur. Mamafih salıverilmenin müdafî tarafından talep edildiği hâllerde, durumun, sözle daha iyi açıklanabileceği gerekçesiyle YENİSEY/NUHOĞLU, düzenlemeyi yerinde bulmamaktadır. Bk. YENİSEY/NUHOĞLU, s. 443; CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 346; ZAFER, Hamide, “Tutuklama Koruma Tedbirine İlişkin Bazı Hususların Bireysel Başvuru Kararları Kapsamında Gözden Geçirilmesi”, *Prof. Dr. Feridun YENİSEY'e Armağan*, Cilt: I, İstanbul 2014, s. 1101, 1103, 1104; ÖZBEK VE DİĞERLERİ, s. 289; CENTEL/ZAFER, CMK Madde 105'in, şu anki düzenleniş şekline getirilmesine neden olan değişiklikle, tutuk için önemli bir güvenceden vazgeçildiğini ifade etmektedirler. Bk. CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 346'da dipnot 107; ZAFER, s. 1103, dipnot 13. Mülga CMUK döneminde, aynı yöndeki eleştiri için bk. TANER, s. 142. ZAFER'e göre CMK Madde 108/3 için de aynı görüşün ifade edilmesi mümkündür. CMK Madde 108/3'e göre “(3) Hâkim veya mahkeme, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da birinci fıkrada öngörülen süre içinde de re'sen karar verir.” Buna göre koşullar gerektirdiğinde, oturumlar arasında tutukluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine karar verilmesi mümkündür. CMK Madde 33'e göre duruşma dışındaki bu kararlarda, Cumhuriyet savcısının yazılı veya sözlü görüşünün alınması gerektiği hâlde, bu

SONUÇ

Türk ceza muhakemesi mevzuatındaki iki önemli hüküm, konu bütünlüğüne sadık kalınarak, çelişme ilkesi açısından tekrar değerlendirilecek olursa, ilk olarak, Cumhuriyet savcısının, asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda bulunmamasına yönelik düzenlemelerin, isabetli olmadığı tekrar ifade edilmelidir. 5320 numaralı Kanun'a, 6217 numaralı Kanunla eklenen Geçici Madde 3 ile 1.1.2014 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda Cumhuriyet savcısının bulunmamasına yönelik düzenlemenin, itiraz yolu ile denetimini talep eden Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesi ile Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesinin, itiraz gerekçelerinde de aynı hususa işaret edilmiştir.

Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesinin itiraz gerekçesinde de belirtilen "... Kanunun genel sistemine bakıldığında ceza yargılamasının üç ana unsuru iddia, savunma ve karar mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu üç unsurdan birinin noksan olması hâlinde adil ve güvenli bir yargılama yapıldığından bahsetmek güçleşir. ... Sadece iddianame yazılarak 'iddia' mekanizmasının

görüşlerin, sanığa ve onun müdafisine bildirileceğine ilişkin olarak, CMK'da bir hüküm yer almamaktadır. Bk. ZAFER, s. 1098.

gerçekleştiğinden söz etmek doğru olmaz. İddia makamının ağır ceza mahkemeleri yargılamasında olduğu gibi, yargılama platformuna aktif olarak katılması ve gerektiğinde sanığın (veya mağdur tarafın) lehine olan iddiaları da, yeni gelişme ve toplanan delillere göre bizzat yaşayarak hissederek ileri sürmesi gerekmektedir. // İddia ve savunmanın duruşmada hazır bulunarak delilleri tartışmasının, hükmün kurulmasında ve çözüme gidilmesinde pratik bir fayda sağlayacağı kuşkusuzdur. ...” şeklindeki hususlar, duruşmada, ceza muhakemesindeki üç alt faaliyeti gerçekleştiren üç alt makamın da hazır bulunmasının, öz itibarıyla çelişme ilkesinin, muhakeme sonucundaki hükmün isabetliliği için vazgeçilmez olduğunu ortaya koymaktadır.⁴⁷

Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesinin gerekçesinde ise AİHS'nin 6'ncı maddesindeki adil yargılanma hakkının tanımında yer alan hakkaniyete uygun yargılama kavramının içerisine, yargılamanın çelişmeli yapılmasının, silahların eşitliğinin ve gerekçeli kararın dâhil olduğu belirtilmiştir. Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesinin itiraz gerekçesinin devamında, "... Çelişmeli yargılama ilkesi, iddia makamının ve savunma makamının yargılama esnasında mahkemenin kararını oluşturmasını temin zımında delil sunması, bu delilleri tartışması, mütalaa sunması, bunları tartışması, sunulan ve

⁴⁷ AYM, 19.01.2012, E: 2011/43, K: 2012/10 (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 15.11.2014).

tartışılan deliller hususunda yorum yapılması imkânının taraflara tanınmasıdır. Çelişmeli yargılama ilkesi, iddia ve savunma makamlarının hüküm makamı karşısında birbirinin eşiti olması ile yakından ilgili olup, bu eşitliğe ilişkin dengenin bozulması durumu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince adil yargılamanın ihlali olarak görülebilmektedir. ...” ifadeleri yer almaktadır.⁴⁸

Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesi ile Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesinin itiraz gerekçelerinde işaret edildiği gibi asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda, Cumhuriyet savcısının bulunmamasına yönelik düzenlemeler, çelişme ilkesini, isabetli bir hükmün verilmesini ve dolayısıyla sanığın haklarını zedeler nitelikte olduğu gibi CMK sisteminde, duruşmanın kurgulanmış hâline de aykırılık teşkil edecek niteliktedir. CMK Madde 289/1-e’de, Cumhuriyet savcısının veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması, temyiz dilekçesinde veya beyanında gösterilmiş olmasa da hukuka kesin aykırılığın varsayılacağı hâllerden biri olarak zikredilmiştir.

5320 numaralı Kanun Madde 8/1 uyarınca,⁴⁹ temyize ilişkin hükümleri hâlen yürürlükte olan CMUK’da da bu hâle, kanuna

⁴⁸ AYM, 19.01.2012, E: 2011/43, K: 2012/10 (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 18.11.2014); Aynı yönde bk. CENTEL/ZAFER, *El Kitabı*, s. 40.

⁴⁹ 5320 numaralı Kanun Madde 8/1 – “(1) Bölge adliye mahkemelerinin, 26.9.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye

mutlaka muhalefet edilmiş sayılacak hâller arasında yer verilmiştir.⁵⁰ Ayrıca Mersin 4. Asliye Ceza Mahkemesinin itiraz gerekçesinde de işaret edildiği gibi CMK'nın 220 inci maddesinde, duruşma tutanağının başlığında Cumhuriyet savcısının adının ve soyadının yazılması gerektiği belirtilmiştir ve burada varsa ibaresi kullanılmamıştır; zira Cumhuriyet savcısı, iddia makamını temsilen ceza yargılamasının asli bir unsurudur.⁵¹

Kanaatimizce, mezkûr gerekçeler de nazarı itibara alındığında, Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifindeki, 1.9.2019 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda, Cumhuriyet savcısının bulunmamasına yönelik düzenlemenin,⁵² tekliften çıkarılması gerekmektedir.⁵³ Aksi takdirde,

Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun geçici 2 nci maddesi uyarınca Resmî Gazetede ilan edilecek göreve başlama tarihinden önce aleyhine temyiz yoluna başvurulmuş olan kararlar hakkında, kesinleşinceye kadar Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 322 nci maddesinin dördüncü, beşinci ve altıncı fıkraları hariç olmak üzere, 305 ila 326 ncı maddeleri uygulanır. ...”

⁵⁰ CMUK Madde 308 – “Aşağıda yazılı hâllerde kanuna mutlaka muhalefet edilmiş sayılır. ... 5 – Cumhuriyet Müddeiumumisi yahut kanunen vücudu lazım diğer şahsın gıyabında duruşma yapılması, ...”.

⁵¹ <http://kararlaryenianayasa.gov.tr>, 18.11.2014.

⁵² Kanun Teklifi Madde 13 – “23/3/2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir. “Geçici Madde 9 – (1) 1/9/2019 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz ve katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaz. Ancak, verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun

asliye ceza mahkemelerindeki duruşmalarda, iddiasız muhakeme yapılacaktır ki bu durumun, muhakemenin anlamına ve ruhuna uygun olmadığı açıktır.⁵⁴

İkinci olarak, tutuklama koruma tedbirinde, salıverilmeye ilişkin istemlerin incelenme usulünü gösteren, CMK Madde 105'te, bu istemlerin çelişme ilkesine uygun bir şekilde değerlendirilebilmesi için duruşma şartının getirilmesi, eğer kanun koyucunun iradesi, duruşma dışında da bu kararların alınabilmesi şeklinde ise bu takdirde de Cumhuriyet savcısının, şüphelinin, sanığın ve bunların müdafinin görüşlerinin mutlaka alınmasına yer verilmesi gerekmektedir.

Salıverilmeye ilişkin istemlerin duruşma dışında, diğer deyişle dosya üzerinden incelenebilmesi imkânı, CMK'nın

yoluna başvurabilmesi amacıyla dosya Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.” Bk. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-2380.pdf>, 06.10.2014.

⁵³ Belirtilmelidir ki makalenin tamamlandığı tarihte, bu düzenleme henüz kanunlaşmamıştı. Mamafih makalenin yayımı aşamasında, teklif ve dolayısıyla düzenleme kanunlaşmıştır. Düzenlemenin kanunlaşmış hâli, şu şekildedir: 6572 numaralı Hâkimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Madde 45 – “23.3.2005 tarihli ve 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir. “GEÇİCİ MADDE 9 – (1) 31.12.2019 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı bulunmaz ve katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaz. Ancak, verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesi amacıyla dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir.””

⁵⁴ İddiasız muhakeme ibaresi için bk. ÜNVER/HAKERİ, s. 147; Aynı anlama gelebilecek şekilde bk. YURTCAN, s. 304.

tutuklamaya ilişkin sistemiyle de çelişir niteliktedir. CMK'nın sisteminde, gıyabi tutuklamanın kural olarak kabul edilmemiş olmasına karşın, salıverilmeye ilişkin istemlerin, duruşma dışında ve şüphelinin veya sanığın ve müdafinin görüşleri alınmadan incelenebilecek olması, gıyapta tutuklama anlamına gelir; zira salıverilmenin reddine karar verilmesi, diğer deyişle tutukluğun devamına karar verilmesi de niteliği itibariyle bir tutuklama kararıdır.⁵⁵

⁵⁵ CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 346. Mülga 1412 numaralı CMUK'nın (Madde 106/1 – "... Tutuklanması talep edilen sanık hazır ise karardan önce dinlenir, ... Sanık hazır değilse talebe ilişkin karar, yokluğunda ve evrak üzerinden verilir.") aksine, CMK'da gıyapta tutuklama kural olarak kabul edilmemiştir. Bk. ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 469; ŞAHİN, - I -, s. 245; CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 338; CENTEL, s. 58; ÖZBEK VE DİĞERLERİ, s. 281; AKKAYA, Hikmet Murat, "Sevk Tutuklaması" Sorunu ve AIHM'nin Yaklaşımı" (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_4_6.pdf, 09.04.2014), *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: XVII, Sayı: 4 (2013), s. 134. Nitekim CMK Madde 101/2'de, tutuklama kararının, tutuklamanın devamı kararının veya bu husustaki bir tahliye talebinin reddine ilişkin kararın içeriğinin, şüpheliye veya sanığa, sözlü olarak bildirileceği ifade edilmiştir ki bunun anlamı, tutuklamaya ilişkin kararlarda, şüphelinin veya sanığın hazır bulunmasıdır. CMK'da, gıyapta tutuklama, istisnai olarak ve yurt dışında bulunan kaçak şüphelilerle veya sanıklarla sınırlı olarak kabul edilmiştir. Bk. ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 470; ŞAHİN, - I -, s. 245; CENTEL/ZAFER, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 338; CENTEL, s. 58; ÖZBEK VE DİĞERLERİ, s. 282; AKKAYA, s. 134. Yurt dışında bulunan kaçak şüphelilerle veya sanıklarla ilgili olarak, gıyapta tutuklamanın istisnai olarak kabul edilmesinin kanuni dayanağını, TCK Madde 18/7 ("(7) Geri verme talebinin kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi hâlinde, ayrıca Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre tutuklama kararı verilebilir veya diğer koruma tedbirlerine başvurulabilir.") oluşturmaktadır ve amacı, suçluların iadesi müessesesinin işletilebilmesinin sağlanmasıdır. Bk. ÖZTÜRK VE DİĞERLERİ, s. 486; ŞAHİN, - I -, s. 245.

KISALTMALAR CETVELİ

AIHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	Anayasa Mahkemesi
Bk.	Bakınız
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu
E.	Esas
K.	Karar
No.	Numara
s.	Sayfa
TCK	Türk Ceza Kanunu

KAYNAKÇA

AKKAYA, Hikmet Murat, ““Sevk Tutuklaması” Sorunu ve AİHM’nin Yaklaşımı” (http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/17_4_6.pdf, 09.04.2014), Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII, Sayı: 4 (2013), s. 129-153.

ALACAKAPTAN, Uğur, İngiliz Ceza Hukukunda Suç ve Cezaların Kanuniliği Prensibi (<http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/ugur-alacakaptan/ingiliz-ceza-hukukunda-suc-ve-cezalarin-kanuniligi/ingiliz-ceza-hukukunda-suc-ve-cezalarin-kanuniligi.pdf>, 03.01.2014), Ankara 1958.

ARTUK, Mehmet Emin, “Ceza Kanununun Suç Siyaseti Bilimi Açısından Değerlendirilmesi”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: III, Sayı: 1 (2008), s. 3-17.

ARTUK, Mehmet Emin/GÖKCEN, Ahmet/YENİDÜNYA, A. Caner, Gerekçeli Ceza Kanunları, 13. Baskı, Ankara 2012.

CAN, Osman, “Belirlilik İlkesine Anayasal Bakış” (http://www.erkincan.edu.tr/birim/HukukDergi/makale/2005_IX_5.pdf, 25.06.2014), Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: IX, Sayı: 1-2 (2005), s. 89-125.

CENTEL, Nur, “İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararları Işığında Tutuklama Hukukuna Eleştirel Yaklaşım” (<http://dosya.>

marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BClteredergisi/2011C.17S.1-2/48-942011_C.17-S1-2_.pdf, 09.04.2014), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1-2 (2011), s. 48-92.

CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, İstanbul 2012.

CENTEL, Nur/ZAFER, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku El Kitabı, 3. Bası, İstanbul 2012.

FEYZİOĞLU, Metin/OKUYUCU ERGÜN, Güneş, “Türk Hukukunda Tutuklulukta Azami Süre” (<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2010-59-01/AUHF-2010-59-01-feyzioglu-okuyucu-ergun.pdf>, 08.04.2014), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 59, Sayı: 1 (2010), s. 35-59.

GÜNDOĞDU, Raşit/ADIGÜZEL, Niyazi/ÖNAL, Ebul Faruk, Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle) Şemseddin Sami, İstanbul 2011.

İÇEL, Kayıhan/SOKULLU-AKINCI, Füsun/ÖZGENÇ, İzzet/SÖZÜER, Adem/MAHMUTOĞLU, Fatih S./ÜNVER, Yener, İçel Yaptırım Teorisi, 3. Kitap, 2. Bası, İstanbul 2002.

KEYMAN, Selâhattin, Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık (<http://auhf.ankara.edu.tr/kitaplar/kamuhukuku/ceza-muhakemesinde-savcilik-dr-selahattinkeyman/>, 06.10.2014), Ankara 1970.

KOCA, Mahmut, “Tutuklamada Oranlılık İlkesi

Çerçevesinde 2002 CMUK Tasarısının “Adli Kontrol” Tedbirinin Değerlendirilmesi” (<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/DergiMiz5-2/PDF/koca4.pdf>, 24.03.2014), Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2 (2003), s. 109-142.

KUNTER, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 9. Bası, İstanbul 1989.

MALKOÇ, İsmail/GÜLER, Mahmut, (Uygulamada) Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler – I: (1-124 ncü Maddelerin Açıklamaları), Ankara 1996.

ÖZBEK, Veli Özer/KANBUR, M. Nihat/DOĞAN, Koray/BACAKSIZ, Pınar/TEPE, İlker, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Baskı, Ankara 2011.

ÖZGENÇ, İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 9. Bası, Ankara 2013.

ÖZTÜRK, Bahri/TEZCAN, Durmuş/ERDEM, Mustafa Ruhan/SIRMA, Özge/SAYGILAR KIRIT, Yasemin F./ÖZAYDIN, Özdem/ALAN AKCAN, Esra/ERDEN, Efser, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, Editör: Bahri Öztürk, 6. Baskı, Ankara 2013.

PAMUK, Gülfem, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklunun Salıverilme Talebinin İncelenme Usulü” (http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCIteredergisi/2011C.17S.1-2/265-2812011_C.17-S1-2_.pdf, 09.04.2014), Marmara Üniversitesi Hukuk

Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 1-2 (2011), s. 265-281.

SENCER, Rasih Feridun, “Adil Yargılanma Hakkı”
(<http://www.izmirbarosu.org.tr/sayfalar/albuemler/dergi.aspx>,
19.11.2014), İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 78, Sayı: 2 (2013), s. 108-173.

ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku -I-, 4. Baskı,
Ankara 2013.

ŞAHİN, Cumhur, Ceza Muhakemesi Hukuku -II-, Ankara
2012.

TANER, Tahir, Ceza Muhakemeleri Usulü, 2. Bası, İstanbul
1950.

TOROSLU, Nevzat/FEYZİOĞLU, Metin, Ceza Muhakemesi
Hukuku, 11. Baskı, Ankara 2013.

TURHAN, Faruk, Ceza Muhakemesi Hukuku, Ankara 2006.

ÜNVER, Yener, Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan
Hukuksal Değer, Ankara 2003.

ÜNVER, Yener/HAKERİ, Hakan, Ceza Muhakemesi
Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2012.

YENİSEY, Feridun/NUHOĞLU, Ayşe, Ceza Muhakemesi
Hukuku Ders Kitabı, İstanbul 2014.

YURTCAN, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, 14. Bası,
E-kitap, 2012.

ZAFER, Hamide, “Tutuklama Koruma Tedbirine İlişkin Bazı
Hususların Bireysel Başvuru Kararları Kapsamında Gözden

Geçirilmesi”, Prof. Dr. Feridun YENİSEY’e Armağan, Cilt: I, İstanbul 2014, s. 1095-1120.

<http://www.sayilikanun.com/6459-sayili-insan-haklari-ve-ifade-ozgurlugu-baglaminda-bazi-kanunlarda-degisiklik-yapilmasina-dair-kanunun-gerekcesi/>, 17.11.2014.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5469b88b4ee522.65178283, 17.11.2014.

http://www.turkhukusitesi.com/makale_559.htm,
06.10.2014.

<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/2/2-2380.pdf>, 06.10.2014.

AİHM, 31.10.2006, Başvuru No: 60366/00, Başvurucu: Nazan KAHRAMAN (KAZANCI Mevzuat ve İçtihat Programı, 11.11.2014).

AİHM, 31.01.2008, Başvuru Numarası: 38851/02, Başvurucu: Abdulkadir AKTAŞ (UYAP Mevzuat ve İçtihat Programı, 18.11.2014).

AİHM, 30.09.2008, Başvuru Numarası: 37829/05, Başvurucu: Melek Sima YILMAZ (KAZANCI Mevzuat ve İçtihat Programı, 11.11.2014).

AİHM, 23.02.2010, Başvuru Numarası: 13176/05, Başvurucu: Erkan İNAN (UYAP Mevzuat ve İçtihat Programı).

Türk Ceza Muhakemesi Mevzuatındaki Bazı Hükümlerin Çelişme İlkesi
Açısından Değerlendirilmesi

AİHM, 16.03.2010, Başvuru Numarası: 20827/08,
Başvurucu: Yüksel YİĞİTDOĞAN (UYAP Mevzuat ve İçtihat
Programı, 18.11.2014).

AİHM, 20.05.2010, Başvuru Numarası: 20259/06,
Başvurucu: Delil AYTİMUR (UYAP Mevzuat ve İçtihat Programı,
18.11.2014).

AİHM, 20.05.2010, Başvuru Numarası: 28551/06,
Başvurucu: Erhan DİNÇ (UYAP Mevzuat ve İçtihat Programı,
18.11.2014).

AİHM, 27.05.2010, Başvuru Numarası: 29361/07,
Başvurucu: Şahap DOĞAN (UYAP Mevzuat ve İçtihat Programı,
18.11.2014).

AYM, 19.01.2012, E: 2011/43, K: 2012/10 (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014).

AYM, 01.11.2012, E: 2011/64, K: 2012/168 (<http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>, 11.11.2014).